

*С. М. Вдович, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник;*

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

Л. Н. Зельман, кандидат педагогічних наук,

Львівський університет бізнесу та права, м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

У статті обґрунтовано доцільність використання тренінгових технологій для розвитку навичок професійного спілкування майбутніх психологів, які повинні досконало володіти комунікативними навичками, зокрема зрозуміло і чітко формулювати власні думки, володіти навичками активного слухання, розуміти і сприймати співрозмовника, переконувати, домовлятися, вирішувати конфлікти, що дозволить їм ефективно спілкуватися як в особистісних стосунках, так і в майбутній професійній діяльності. Проаналізовано результати діагностики перешкод у встановленні емоційних контактів студентів. Представлено основний зміст і тематику тренінгу комунікативності.

Ключові слова: професійне спілкування, тренінгові технології, тренінг комунікативності, психолог, професійна підготовка.

The article substantiates the expediency of using training technologies to develop professional communication skills of future psychologists, who must have perfect communication skills, in particular distinctly and clearly formulate their own opinions, have active listening skills, understand and perceive the interlocutor, persuade, negotiate, resolve conflicts in order to communicate effectively both in personal relationships and in future professional activities. The results of diagnostics of obstacles in establishing emotional contacts of students are analyzed. The main content and topics of communicative training are presented.

Key words: professional communication, training technologies, communicative training, psychologist, professional training.

Професійна діяльність психолога передбачає постійне спілкування з людьми, які звертаються по допомогу. Він повинен досконало володіти комунікативними навичками, зокрема зрозуміло і чітко формулювати власні думки, володіти навичками активного слухання, розуміти і сприймати співрозмовника, переконувати, домовлятися, вирішувати конфлікти, що

дозволить йому спілкуватися ефективно. Тому важливою складовою освітнього процесу є комунікативна підготовка.

Проблема формування навичок професійного спілкування майбутніх фахівців була предметом дослідження багатьох дослідників: Н. Бібик, Л. Божович, Л. Ващенко, Л. Верченко, Л. Виготського, О. Єфімової, С. Ісаєнко, Т. Костолович, Г. Костюка, О. Краєвської, О. Лахтадир, Л. Мацько, Ю. Ненько, І. Новгородцевої, М. Пентиліук, О. Петрук, Л. Пляка, Т. Поясок, А. Приходько, О. Савченко, С. Симоненко, І. Синиці, С. Сисоєвої, Г. Федосова, О. Чорної та ін.

Тренінгові технології у формуванні професійних якостей майбутніх фахівців пропонують використовувати Н. Афанасьєва, В. Балахтар, В. Лефтеров, Л. Мороз, Н. Оніщенко, О. Пасічник, Л. Перелигіна, Т. Цюман, Ю. Чемодурова та ін.

Мета статті – розглянути можливості тренінгових технологій, зокрема тренінгу комунікативності, у формуванні та розвитку навичок професійного спілкування майбутніх психологів.

Як зазначає О. Є. Кукло, основними складовими комунікативної підготовки майбутніх фахівців є: «засвоєння теоретичних знань із психології спілкування; розвиток потреби у спілкуванні; формування і розвиток індивідуально-особистісних властивостей, які позитивно впливають на комунікативну компетентність (гнучкість у спілкуванні, практичність, комунікабельність та ін.); актуалізація культурно-мовленнєвого компонента; розвиток комунікативного потенціалу студентської групи; психодіагностика, профілактика та психокорекція деформацій спілкування посередництвом різних форм активного соціально-психологічного навчання, у тому числі тренінгових технологій» [1].

Власні спостереження, а також діагностика комунікативних здібностей студентів-психологів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності свідчать про недостатній рівень їхньої мовленнєвої підготовки, неготовність розкриватися у спілкуванні, взаємодіяти і долати конфліктні

ситуації, відсутність досвіду публічних виступів, страх перед аудиторією, наявність комунікативних бар'єрів.

Опитування 55 студентів-першокурсників, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія», за методикою діагностики перешкод у встановленні емоційних контактів В. Бойко, показало, що лише 1,8% респондентів емоції, зазвичай, не заважають спілкуватися з партнерами, у 21,8% респондентів є деякі емоційні проблеми у повсякденному спілкуванні, у 50,9% респондентів емоції щодня дещо ускладнюють взаємодію з партнерами та 25,5% респондентів емоції заважають встановлювати контакти з людьми, вони часто піддаються дезорганізуючим реакціям та емоційним станам.

За допомогою цієї методики також вдалося визначити, які перешкоди заважають майбутнім психологам встановлювати емоційні контакти. Найбільш вираженою перешкодою виявився неадекватний прояв емоцій (148 балів), який характерний для 98,2% респондентів, причому в 61,8% респондентів ця перешкода виникає постійно. Наступною перешкодою за рівнем вираженості є небажання зближатися з людьми на емоційній основі (124 бали), що притаманно для 96,4% респондентів та постійно виникає у 36%. Менш вираженими є негнучкість, нерозвиненість та невиразність емоцій (112 балів), якими можна охарактеризувати 89,2% респондентів, а в 36% ця перешкода виникає постійно. Найменш вираженими виявилися домінування негативних емоцій (105 балів) та невміння управляти емоціями в дозувати їх (104 бали). Ці перешкоди притаманні 85,6% респондентів та проявляються постійно у 30,6% та 36% респондентів відповідно. Таким чином, комунікативна підготовка є важливою та необхідною складовою професійного навчання майбутніх психологів.

Майбутні психологи на першому курсі вивчають навчальну дисципліну «Психологія спілкування», що дозволяє їм отримати теоретичні знання про спілкування та закономірності комунікативних процесів, зокрема засвоїти поняття «комунікація», «комунікативна взаємодія», «спілкування», «професійне спілкування», «переговорний процес» та ін., сформувати уявлення про засоби налагодження ефективного спілкування й ефективної діалогічної взаємодії у

різних сферах професійної діяльності та методи вирішення конфліктів у діалогічній взаємодії, овоїти навички ведення ділових переговорів, вміння аналізувати ефективність спілкування, виявляти оптимальні умови ведення переговорів, встановлювати ефективні міжособистісні стосунки в різних ситуаціях спілкування тощо.

Освітньо-професійна програма зі спеціальності «Практична психологія» зі спеціальності 053 «Психологія» у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності включає й інші дисципліни, які сприяють формуванню і розвитку комунікативних навичок: «Українська мова та культура», «Іноземна мова», . З метою підготовки до тренінгової роботи курсантам і студентам пропонується вивчення таких дисциплін, як «Технологія психотренінгу», «Основи психологічного консультування», «Основи психокорекції», «Профілактика та корекція девіантної поведінки», «Основи корекції адиктивної поведінки», «Основи психокорекції», а також ряд психологічних тренінгів, під час яких вони можуть реалізувати здобуті теоретичні знання на практиці, зокрема розвинути й удосконалити свої комунікативні навички, а саме: «Тренінг комунікативності», «Тренінг особистісного зростання», «Мотиваційний тренінг».

Психологічні тренінги акцентують увагу студентів на формуванні та розвитку навичок налагодження контактів, саморозкриття, взаємодії у процесі спілкування, розуміння та сприйняття одне одного, переконання, ведення конструктивних діалогів, уникнення конфліктних ситуацій, застосування тих чи інших стратегій спілкування відповідно до ситуації, використання вербальних і невербальних засобів спілкування, добирання точних і влучних лексичних одиниць мовлення, побудови правильних граматичних форм і синтаксичних конструкцій.

Безпосереднє ефективне формування навичок професійного спілкування відбувається під час занять тренінгу комунікативності, на яких студенти формують і вдосконалюють комунікативні навички, вчаться доцільно застосовувати засоби спілкування, опановують різні стилі спілкування та

стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях та ін. Завданнями тренінгу комунікативності є: ознайомлення з різноманітними способами налагодження контактів у ситуаціях особистісного та професійного спілкування; формування навичок позитивного сприйняття і розуміння партнерів по спілкуванню; оволодіння навичками ефективного слухання; самопізнання, самоприйняття та самореалізація у спілкуванні та розвиток творчих здібностей.

Ми пропонуємо для засвоєння на тренінгу такі теми:

1. Знайомство. Привітання.
2. Діагностика комунікативних умінь і навичок.
3. Налагодження взаєморозуміння.
4. Презентація та сомопрезентація.
5. Активне слухання.
6. Вербальне спілкування.
7. Зворотний зв'язок.
8. Рефлексія.
9. Вербалізація почуттів та емоційних станів.
10. Невербальне спілкування.
11. Розвиток сенситивності.
12. Розвиток позитивної Я-концепції та позитивного мислення.
13. Попередження й управління конфліктами.
14. Комунікація у конфліктних ситуаціях.
15. Управління емоціями
16. Психологічний вплив. Переконавання, аргументація, маніпуляція.
17. Протистояння маніпулятивним впливам.
18. Розуміння та повага співрозмовника.
19. Побудова діалогу. Техніки ефективного спілкування .
20. Подолання бар'єрів у спілкуванні.
21. Групова взаємодія.
22. Ділова комунікація.
23. Публічний виступ і презентація.

До кожної з тем добираються вправи, які дозволяють студентам в ігровій формі відпрацювати нові моделі та стратегії поведінки у різних ситуаціях особистісних стосунків та ділового спілкування, оцінити та скоригувати власну поведінку та поведінку своїх одногрупників, навчитися виправляти помилки й неточності у спілкуванні тощо.

Таким чином, «Тренінг комунікативності» є важливою складовою професійної підготовки майбутніх психологів та сприяє формуванню і розвитку їхніх комунікативних навичок. У перспективу планується проведення тренінгу й оцінка результатів його ефективності.

Література:

1. Кукло О. Є. Використання тренінгових технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія. 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2015_2_9.